THOMAS MANN:

Tonio Kröger

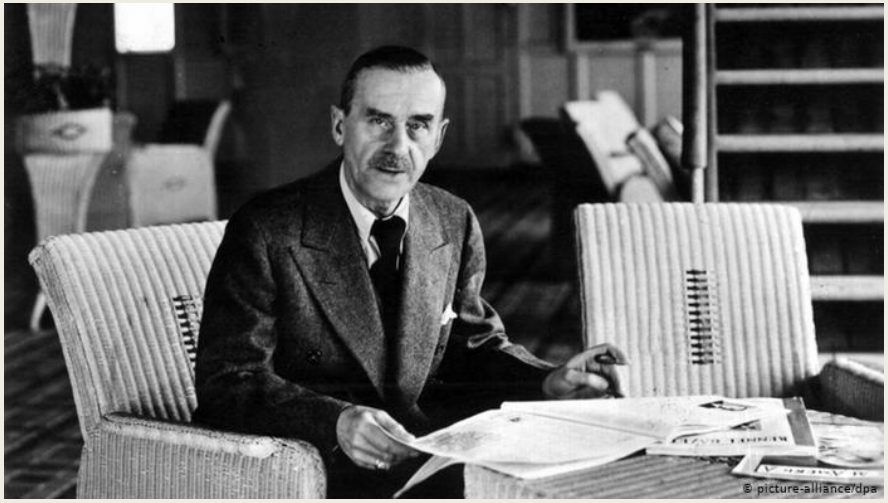

A **művészi lét:**

Az **alkotó**

Az **alkotás**

A **művész-polgár ellentét**

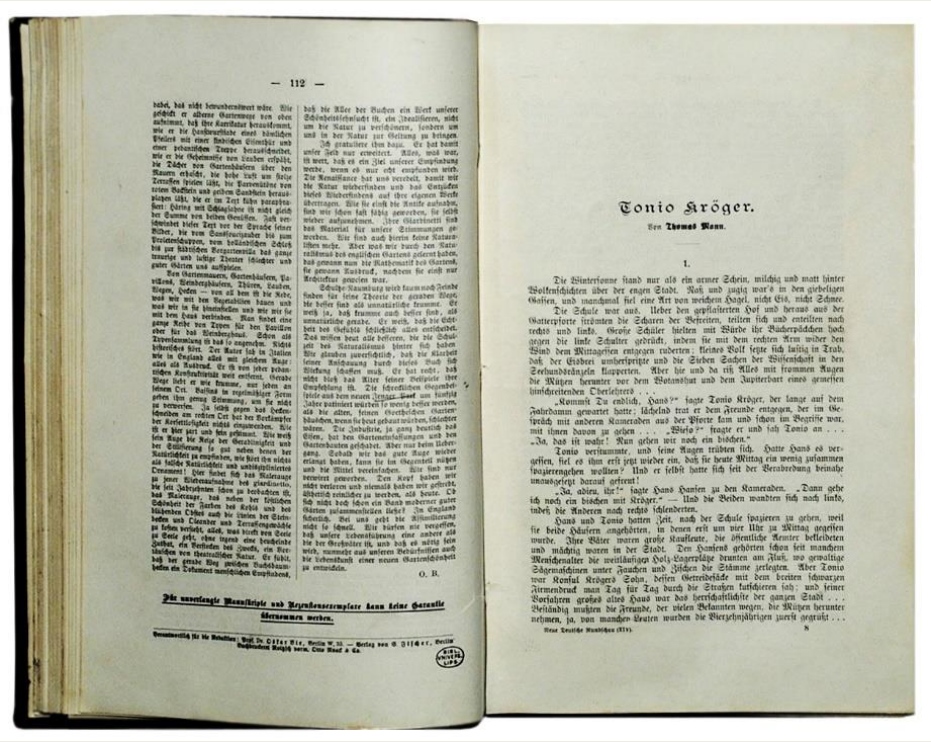

— 112 —

Die unentgeltliche Manuskripte und Zeichnungen kann keine Garantie übernommen werden.

Tonio Kröger.

Von Thomas Mann.

I.

Die Wintersonne stand nur als ein armer Schein, milchig und matt hinter Wolkenschichten über der engen Stadt. Rauh und zugig war's in den giebeligen Gassen, und manchmal fiel eine Art von weichem Hagel, nicht Eis, nicht Schnee.

Die Schule war aus. Ueber den gepflasterten Hof und heraus aus der Gittertorte strömten die Scharen der Befreiten, teilten sich und entfielen nach rechts und links. Große Schüler hielten mit Würde ihr Bücherpäckchen hoch gegen die linke Schulter gedrückt, indem sie mit dem rechten Arm wider den Wind dem Mittagessen entgegen ruderten; kleines Volk setzte sich taufig in Trab, daß der Ranzen umherspritzte und die Fuchen Sachen der Wissenschaft in den Seehundsdrängeln klapperten. Aber hie und da riß Alles mit frommen Augen die Mützen herunter vor dem Wotanshut und dem Jupiterbart eines gemessen hinschreitenden Oberlehrers . . .

„Kommst Du endlich, Hans?" sagte Tonio Kröger, der lange auf dem Fahrdamm gewartet hatte; lächelnd trat er dem Freunde entgegen, der im Gespräch mit anderen Kameraden aus der Pforte kam und schon im Begriffe war, mit ihnen davon zu gehen . . . „Wieso?" fragte er und sah Tonio an . . . „Ja, das ist wahr! Nun gehen wir noch ein bischen."

Tonio verstummte, seine Augen trübten sich. Hatte Hans es vergessen, fiel es ihm erst jetzt wieder ein, daß sie heute Mittag ein wenig zusammen spazierengehen wollten? Und er selbst hatte sich seit der Verabredung beinahe unausgesetzt darauf gefreut!

„Ja, adieu, ihr!" sagte Hans Hansen zu den Kameraden. „Dann gehe ich noch ein bischen mit Kröger." — Und die Beiden wandten sich nach links, indeß die Anderen nach rechts schlenderten.

Hans und Tonio hatten Zeit, nach der Schule spazieren zu gehen, weil sie beide Häusern angehörten, in denen erst um vier Uhr zu Mittag gegessen wurde. Ihre Väter waren große Kaufleute, die öffentliche Aemter bekleideten und mächtig waren in der Stadt. Den Hansens gehörten schon seit manchem Menschenalter die weitläufigen Holzlagerplätze draußen am Fluß, wo gewaltige Sägemaschinen unter Jauchzen und Zischen die Stämme zerlegten. Aber Tonio war Konsul Krögers Sohn, dessen Getreidebäcke mit dem breiten schwarzen Firmendruck man Tag für Tag durch die Straßen karchzen hörte; und seiner Vorfahren großes altes Haus war das herrschaftlichste der ganzen Stadt . . . Beständig mußten die Freunde, der vielen Bekannten wegen, die Mützen herunter nehmen, ja, von manchen Leuten wurden die Vierzehnjährigen zuerst gegrüßt . . .

Neue Deutsche Rundschau (XIV). 8

Tonio Kröger 1903-as kiadás

A motívum megjelent

Buddenbrook-ház

(1901)

Halál Velencében

(1912)

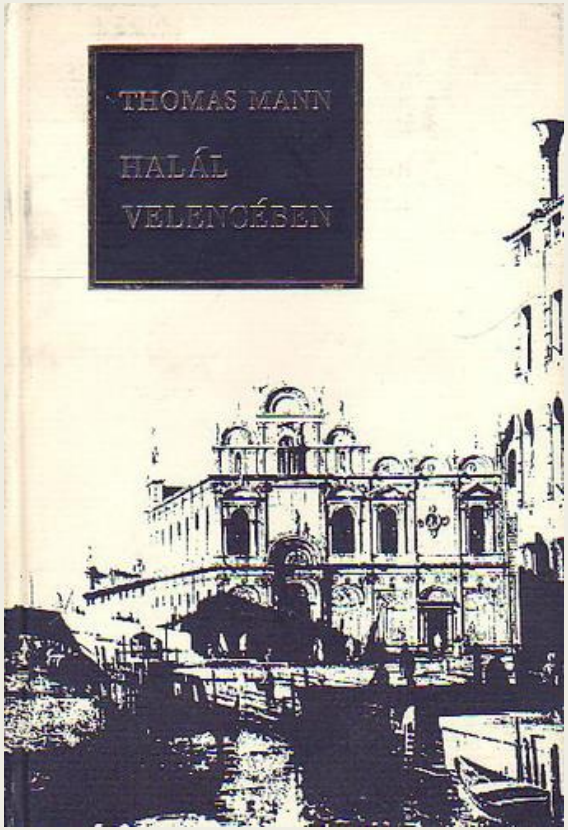

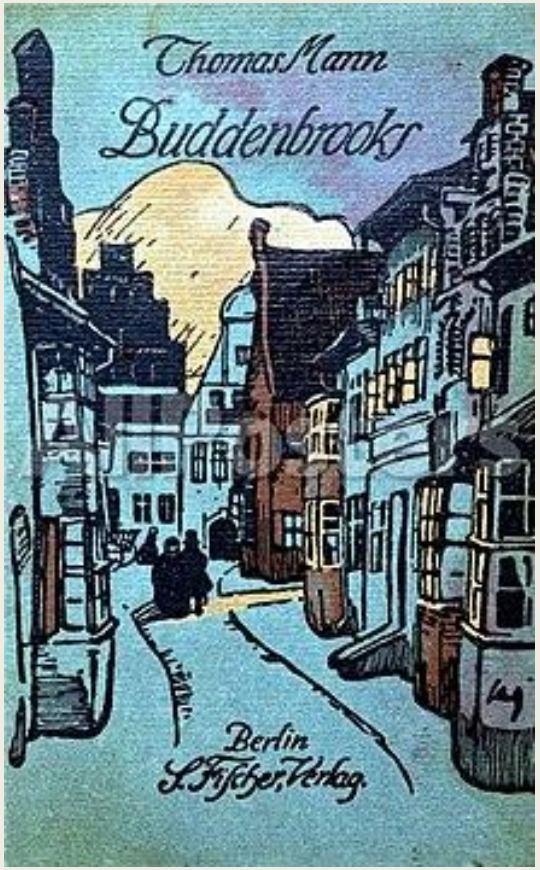

Thomas Mann

„Él bennem a hit, hogy csak magamról kell beszélnem, és meg tudom szólaltatni a kort, a társadalmat.”

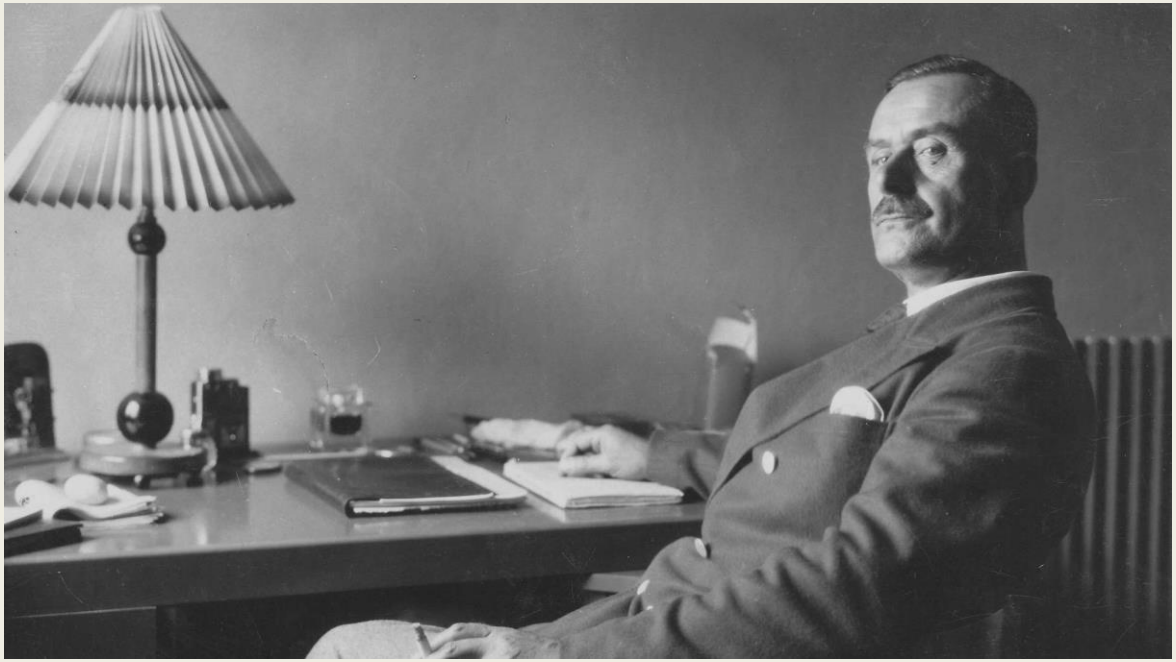

A művészi lét kérdése:

- A századforduló **gyakori témája**,a művész **helyzete, feladata** a változó polgári társadalomban.
- A társadalomfölöttiség kérdése a bohém lét (a társadalmon kívülre helyezte a művészt), a mű létrehozása a **teljes emberi személyiséget követeli meg**.
- Az alkotás az életet szolgálja, ugyanakkor fölemészti az alkotó ***„magánéletét”,*** aki így nem lehet olyan, mint más, nem lehet ***„szőke”*** és ***„kékszemű”.***
- Abban a korban sokan hivalkodtak **a művész másságának tézisével**, az alkotás „misztikumával”.

A művészi lét kérdése

- Tonio átéli, **megszenvedi a művészi létet**, azzal, hogy nem találja a számára **üdvös szerepértelmezést**.
- A teljes **feloldást** a mű befejezése sem hozza meg, mégis megfogalmazódik a lehetséges és értelmes út:

  A művésznek, még ha ő maga nem is lehet részese, azt az életet kell kifejeznie, amely a „polgáré”.

- A műnek **nem kirekesztenie**, hanem **beengednie kell** a **hétköznapok** és a **hétköznapiasság világát.**
- Az ez iránt érzett szeretet nem tesz kritikátlanná, nem szünteti meg a *Tonio Kröger* társadalombírálatát, a szó szerinti értelemben vett szeretetet gyakran nélkülöző iróniát, amelyet vonzalom és elutasítás kettőssége mozgat.

Főbb szereplők

Polgár – a felszín érdekli

Művész – a lényeg, a dolgok miértje foglalkoztatja

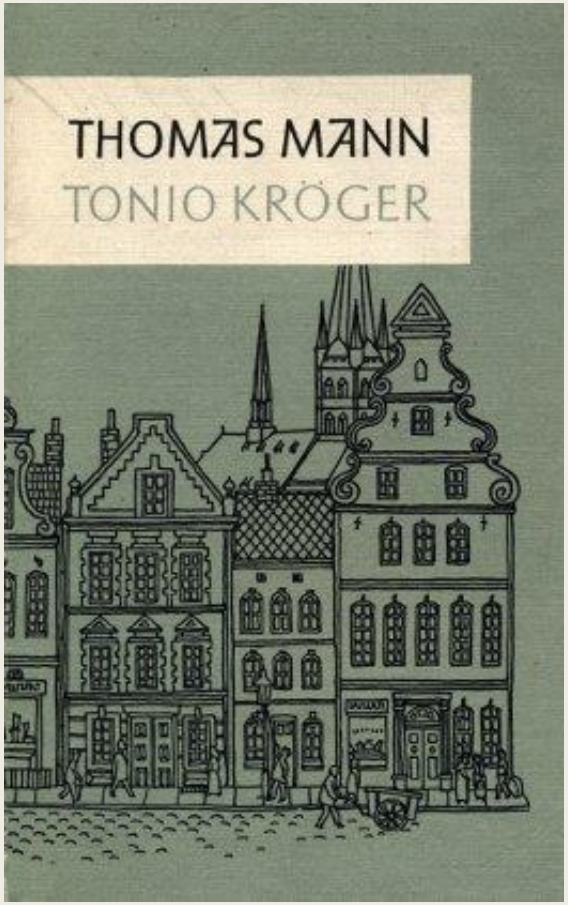

Polgár \ Művész

- Tonio Kröger **külső megjelenés + belső valóság**
- Lisaveta Ivanovna

- Hans Hansen **külső megjelenés + belső valóság**
- Ingeborg Holm

Az elbeszélés **a művész helykeresését** mutatja be az adott polgári társadalomban, általánosítva a környezet és a személyiség, az **átlagember** és a különleges **tehetség** viszonyát elemzi.

Művészet a társadalomban

Alessandro Tognin absztrakt festménye

THOMAS MANN:

Tonio Kröger

Első fejezet

Hősünk 14 éves : szenvedélyes **kamaszbarátság** *„reménytelen”,* s ezt Tonio is pontosan tudja, hiszen ő más, mint a többiek, már a neve is erre utal*: „Tonio, ez valami külföldies és különleges, akár akarja, akár nem, és ő egyedül van, kirekesztve a rendesek és közönségesek sorából, pedig hát ő nem sátoroscigány, hanem Kröger konzul fia, a Krögerek nemzetségéből való…”*

Tonio verseket ír, és Schiller *Don Carlos*áért lelkesedik, míg reménybeli barátja, a „rendes” nevű *Hans* lovagolni tanul, és az erre vonatkozó könyveket forgatja.

Barátság
Silvia D.R festménye

Második fejezet

Tonio 16 éves – szenvedélyes **kamaszszerelem**

Szerelme már az **ő titka marad, ábrándozás**, amely azonban szégyenletes élménnyel társul a tánciskolai jelenetben Tonio ügyetlensége miatt. A tánctanárt nézve döbben rá a fiú, hogy *„ostobának kell lenni ahhoz, hogy az ember úgy tudjon lépdelni, mint ő; és akkor az embert szeretik, szeretetreméltónak tartják”*.

Szerelem
Leonid Afremov

Harmadik fejezet

kb. 15 év történése,**Tonio apja meghalt**, a céget eladták, anyja világgá ment új, muzsikus férjével, **Tonio pedig íróvá vált.**

„Nem úgy dolgozott…, hanem mint a színész, ha már lefestette magát, és aki egy a semmivel, amíg nincs szerepe.”

Negyedik fejezet

Münchenben felkeresi barátnőjét, a festőművész ***Lizaveta Ivanovnát*.**

Beszélgetésük szinte kizárólag Tonio monológja.

Tavasz van, s az évszak is inspirálja Toniót, hogy kifejtse nézeteit az élet és a művészet ellentétéről.

Felfogásában a művészet csakis dekadens lehet, az egyetlen, vonzó kivétel az orosz irodalom.

A modernség mibenlétét taglalja, így válik a művészlét kalandorsággá, átokká, hiszen számára nincs „élet”, s ezért *„nincs a világon gyötrőbb probléma, mint a művész léte.* Tonio is szeretne szőke és kékszemű lenni, olyan, mint a többi ember, egészséges, a szellem birodalmától mentes.

Lizaveta tömör minősítése: ***„Maga, Tonio Kröger, a polgár, aki tévútra jutott.”***

Tavasz

Deepa Sahoo

Ötödik fejezet

Ugyanazon év őszén Tonio közli Lizavetával, hogy **elutazik Dániába**, azaz Északra, mégpedig a szülővárosán keresztül, azaz „a kiindulópontot” is érintve.

Dánia
Leonid Afremov

Hatodik fejezet

Az utazás első állomása.

Tonio sétál a városban, felkeresi szülőházát is, amelynek félemeletén népkönyvtár van.

Elutazása előtt a szállodában rendőrségi ellenőrzésben részesül.

Nem fedi fel kilétét, végül egy korrektúrával igazolja magát: ő író.

Thomas Mann szülőháza

Hetedik fejezet

Hajóút Koppenhágába.

Tonio megismerkedik egy hamburgi kereskedővel, egy tipikus átlagemberrel, akiben ismét szemlélheti, milyenek a „többiek”, s milyen az, amikor az átlagember „költőivé” válik a csillagos éggel szembesülve.

A városból továbbutazik Helsingörben meg sem állva a kis tengerparti fürdőhelyre, ahol szeptemberben már kevés a vendég.

Koppenhága

Nyolcadik fejezet

Eseménytelenül múlnak a napok.

Vendégek érkeznek, s közöttük ott van a **két ifjúkori ideál: Hans és *Ingeborg* is**, mint házaspár.

Tonio nem beszél velük, nem fedi fel magát, nem látja értelmét, hiszen *„idegenkedve hallgatnák, amit mond. Mert nem azt a nyelvet beszélik, amit ő beszél.”*

Egy üvegajtón át végignézi az esti táncmulatságot, s közben meditál:

„Be jó lenne újra kezdeni, felnőni hozzád hasonlóvá, jóravaló, vidám és egyszerű, szabályszerű és rendes emberré, aki egyetértésben van Istennel és a világgal, akit szeretnek az ártalmatlanok és boldogok; feleségül venni téged, Ingeborg Holm, hogy olyan fiam lehessen, mint te vagy, Hans Hansen – a megismerés átkától és a teremtés kínjától mentesen élni, érezni, létezni boldog közönségességben.”

Kilencedik (utolsó) fejezet

Tonio levele Lizavetához.

A szellemi érlelődéséről ír.

Önjellemzés szerint ő *„polgár, aki eltévedt a művészetben”.*

„Két világ között állok, egyikben sem vagyok otthon, épp ezért kissé nehéz a sorsom.”

Elítéli a polgárok ostobaságát, de a művészek szépségimádatát is, s új ars poeticát fogalmaz meg, amelynek alapja az ő polgári vonzódása *„az emberi, az eleven, a közönséges dolgokhoz”.*

Hiszen *„minden melegség, minden jóság, minden humor ebből származik, és nekem szinte úgy tűnik fel, hogy ez az a szeretet, melyről írva vagyon, hogy akit eltölt, emberek és angyalok nyelvén tud szólani, de akiből hiányzik, az zengő érc és pengő cimbalom csupán.”*

A levél

Elizabeth Crabtree

A két világ

„Két világ között állok, egyikben sem vagyok otthon”

Fogalmazza meg fő kételyét Tonio Kröger a mű utolsó részében. A hős kettőssége már származásából következik. Édesapja **nagypolgár**, édesanyja pedig déli származású, akitől Tonio a **művészi hajlam**ot örökölte.

A motívum megjelent

Buddenbrook-ház

(1901)

Halál Velencében
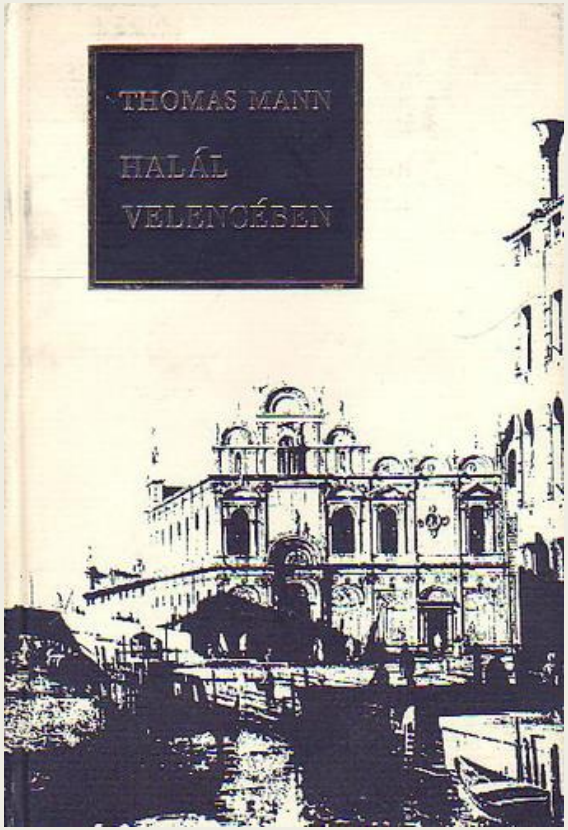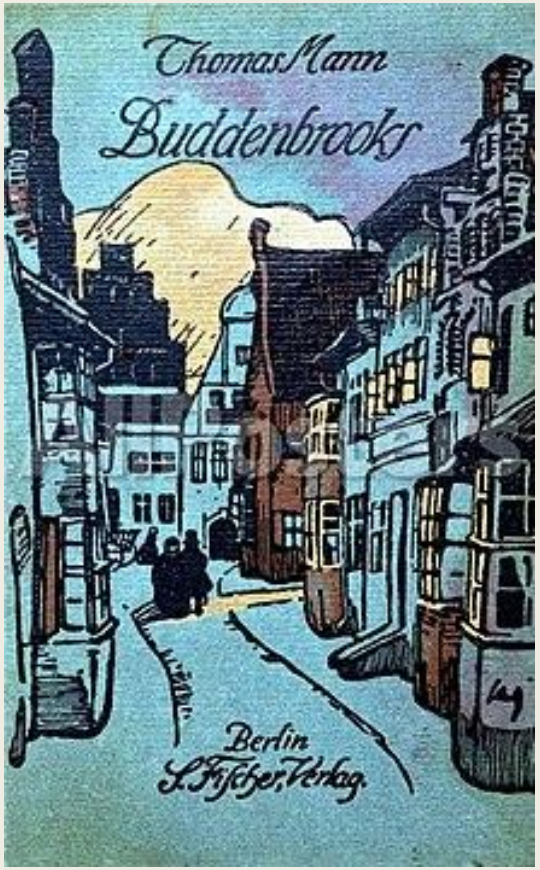
(1912)